

О. О. Папаїка

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри банківської справи,
Донецький національний університет економіки і
торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, Україна
bank@kaf.donduet.edu.ua

УДК 336.71

Е. В. Косова

аспірантка, Донецький національний
університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, Україна
kosova777@mail.ru

ДИФЕРЕНЦІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

Анотація. У статті досліджено диференціальні особливості капіталізації банківських установ України як статистичної сукупності. Виявлено закономірності та чинники, що визначають капіталізацію банківської системи країни. Використано такі методи дослідження: коефіцієнтний аналіз, ряди динаміки, статистичні розподілення. Основний результат дослідження полягає в діагностиці характеру розподілення величини і питомої ваги власного капіталу банківських установ по банківській системі загалом і в межах окремих груп. Рекомендовано при поділі банків на групи враховувати не лише вартість активів, а й величину власного капіталу банків.

Ключові слова: банківська установа, власний капітал банку, капіталізація, диференціальні особливості.

А. А. Папаїка

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри банківського дела,
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, Україна

Э. В. Косова

аспірантка, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, Україна

ДИФФЕРЕНЦИАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ КАПИТАЛИЗАЦИИ БАНКОВСКИХ УЧРЕЖДЕНИЙ УКРАИНЫ

Аннотация. В статье исследованы дифференциальные особенности капитализации банковских учреждений Украины как статистической совокупности. Определено закономерности и факторы, которые определяют капитализацию банковской системы страны. Используются такие методы исследования: коэффициентный анализ, ряды динамики, статистические распределения. Основным результатом исследования заключается в диагностике характера распределения величины и удельного веса собственного капитала банковских учреждений по банковской системе в целом и в пределах отдельных групп. Рекомендовано при распределении банков на группы учитывать не только стоимость активов, но и величину собственного капитала банков.

Ключевые слова: банковское учреждение, собственный капитал банка, капитализация, дифференциальные особенности.

Oleksandr Papaika

Doctor Sc. (Econ.), Head of Banking Department,
Donetsk National University of Economics and Trade named by M. Tugan-Baranovsky, Ukraine

Elina Kosova

Post-Graduate Student, Donetsk National University of Economics and Trade named by M. Tugan-Baranovsky, Ukraine

THE DIFFERENTIAL FEATURES OF THE BANKING INSTITUTIONS CAPITALIZATION IN UKRAINE

Abstract. Introduction. The differential features of the banking institutions capitalization in Ukraine are analyzed. The purpose of the article is determination of objective laws and factors which define capitalization of banking institutions in Ukraine on the basis of consideration the Ukrainian bank institutions as a statistical aggregate. Such methods of research are used: coefficient analyses, rows of dynamics, statistical distributions. The basic result of research resides in diagnostics of distribution the size and specific gravity of the bank's owned capital as a whole and within the limits of separate groups. **Conclusion.** It is recommended to take into account not only the costs of assets but also the size of bank owned capital at distribution banks on groups. Ukrainian banks size growth has exponential characteristics and the differentiation between different banks' own capital size is extremely high. It is found that the ratio of own capital in Ukrainian banks assets varies from 0 to 100% which points at significant differences in banking management. The first group of banks (in which are institutions with own capital of UAH 2,800 mln. and more) have an optimal level of capitalization 10-20%. More than 1/3 of Ukrainian banks are overcapitalized.

Key words: bank establishment; own bank capital; capitalization; differential features.

JEL Classification: G21, G24, G28, G30

Постановка проблеми. Капіталізація банківської системи загалом та окремих банківських установ є важливим індикатором їх фінансового стану. Фінансова криза, яка призвела до збитковості багатьох банків і банківської системи України протягом 2009–2011 рр. негативно позначилася на показниках капіталізації. Понад те, із метою запобігання негативним наслідкам фінансової кризи держава взяла участь у капіталізації Родовідбанку, Укргазбанку, банку «Київ». Сьогодні створено правову основу

продажу пакетів акцій указаних банків для повернення коштів Державного бюджету України, спрямованих на капіталізацію, а також забезпечення подальшої стабільної діяльності банків [1]. Продаж пакетів акцій банків здійснюється за принципами відкритості та конкурентності. Банки України істотно різняться за розміром капіталу, що відображається в їх поділі на групи і робить актуальним дослідження диференціальних особливостей капіталізації вітчизняних банківських установ у посткризовий період.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми капіталізації банківських систем країн світу є інтернаціональними. Питанням управління банківським капіталом на макро- і мікрорівнях присвячено праці таких зарубіжних авторів, як: Маттен Ц. (*Matten C.*) [2], Редгер У. (*Redger W.*) [3], Порер С. (*Roger S.*) [4], Столз М. (*Stolz M.*) [5], Вирт Ф. (*Weert F.*) [6]. Серед українських учених слід виділити Деревко О. [7, с. 77], Марцин С. [8, с. 79], які досліджують проблеми та шляхи підвищення рівня капіталізації банківського сектору. Диба М., Осадчий Є. [9, с. 84], Андросова О. Ф. [10, с. 146] обґрунтовують необхідність зростання капіталізації банківської системи як найважливішого чинника її стабільного функціонування. Салтинський В. В. [11, с. 13] наголошує на доцільності підвищення рівня концентрації банківського капіталу на основі створення банківських об'єднань (корпорацій та холдингів). Високо оцінюючи науковий доробок названих авторів, слід указати на недостатньо глибокий аналіз проблеми внеску окремих груп банків у загальну капіталізацію банківської системи України.

Метою статті є виявлення закономірностей і чинників, що визначають капіталізацію банківської системи України, на основі розгляду банківських установ країни як статистичної сукупності.

Основні результати дослідження. Напередодні останньої фінансової кризи протягом 2008 р. у банківській системі України регулятивний капітал збільшився на 50,8 млрд. грн., або на 70,3%. Навіть у кризові 2009–2011 рр. його щорічний приріст перевищував 10% (табл. 1).

За 2012 р. і I кв. 2013 р. ланцюгові темпи приросту регулятивного капіталу склали відповідно 0,3% та 2,0%, хоч

Частка власного капіталу в загальному капіталі по банківській системі України складає 15,1%. Значно менший рівень мають банки III групи, більший – банки IV групи.

Статистична сукупність банківських установ України формується під впливом причин та умов, з одного боку – типових, спільних для всіх елементів сукупності, а з другого – випадкових, індивідуальних. Ці чинники взаємопов'язані, а їх взаємодія визначає як індивідуальні значення ознак, так і розподілення останніх у межах сукупності.

Методичний підхід до виділення диференціальних особливостей капіталізації банківських установ України ґрунтується на виокремленні таких етапів: розв'язування аналізу даних, який передбачає побудову графа та ідентифікацію типу розподілення за допомогою опції «Підбір розподілення»; оцінювання параметрів моделі за допомогою призначеної для користувача функції, наданої в опції «Параметри графа»; математичну формалізацію моделі, коли обґрунтовується алгебраїчна форма опису символами і знаками; аналіз та інтерпретацію отриманих результатів, їх узгодження з первинними гіпотезами.

Розподілення величини власного капіталу банківських установ України є експоненціальним. Математично неперервне, визначене на пів-інтервалі $[0, \infty)$ експоненціальне розподілення описує час між двома послідовними рідкими випадковими подіями у ході процесу без післядії. Отримана користувача функція залежності кількості спостережень (Y) від величини власного капіталу (x) має вигляд: $Y=348000,0 \cdot \text{Expn}(x; 001018)$, математичне описання якої можна представити таким чином:

$$f_z(x) = 348000 \cdot e^{0,001018 \cdot x} \quad (1)$$

Показник	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.04.2013
Регулятивний капітал, млн. грн.	72265	123066	135802	160897	178454	178909	182505
Темпи росту, %							
базисні	100	170,3	110,3	118,5	110,9	100,3	102,0
ланцюгові	100	170,3	187,9	222,6	246,9	247,6	252,5
Рівень достатності (адекватності) регулятивного капіталу (H2), %	13,92	14,01	18,08	20,83	18,90	18,06	18,20
Результат діяльності, млн. грн.	6620	7304	-38450	-13027	-7708	4899	3126
Рентабельність капіталу, %	12,67	8,51	-32,52	-10,19	-5,27	3,03	7,30

Джерело: Побудовано авторами за даними [12]

від початку 2008 р. його обсяг збільшився більше ніж у 2,5 раза. Протягом 2008–2010 рр. достатність (адекватність) регулятивного капіталу (H2) зросла від 13,92% до 20,83%, а за 2011 р. – I кв. 2013 р. скоротилася до 18,20%. Кризовий 2009 р. виявився рекордним щодо збитковості капіталу (32,52%). До кінця 2011 р. вона скоротилася до 5,27%. У 2012 р. – I кв. 2013 р. рівень рентабельності становив відповідно 3,03% і 7,3%, що значно менше докризового 2007 р. (12,67%).

З метою здійснення порівняльного аналізу діяльності банків та розподілу наглядних функцій і обов'язків між центральним апаратом та територіальними управліннями НБУ визначив такі граничні межі розміру активів для окремих груп банків на 2013 рік [13]: група I – понад 20 000 млн. грн.; група II – понад 5 000 млн. грн.; група III – понад 3 000 млн. грн.; група IV – менш як 3 000 млн. грн. У табл. 2 наведено результати розрахунку питомої ваги власного капіталу в загальному капіталі банків України за групами.

Економічне трактування отриманої формули: банків із великою вартістю власного капіталу вкрай мало в банківській системі України; у рамках верхньої межі виділених інтервалів (20 млрд. грн.) на інтервал до 2 млрд. грн. припадає 155 банків, або 89,1% їх загальної кількості.

У банків I групи (7, або 46,7% їх загальної кількості) величина власного капіталу становить від 3 до 5 млрд. грн.

Група банків	Капітал, млн. грн.		Питома вага власного капіталу, %
	загальний	власний	
I	716233,4	104384,8	14,57
II	194678,7	31217,3	16,04
III	101505,5	11466,0	11,30
IV	114761,8	23128,2	20,15
Разом	1127179,4	170196,3	15,10

Джерело: Побудовано авторами за даними [14]

Власний капітал у розмірі менш як 2 млрд. грн. має БАНК ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ, більш як 17 млрд. грн. – УКРЕКСІМ-БАНК, ОЩАДБАНК І ПРИВАТБАНК.

Власний капітал банків II групи концентрується здебільшого на інтервалах від 400 до 1 000 млн. грн. (6 банків, або 30% їх кількості) та від 1 200 до 2 200 млн. грн. (11 банків, або 55%). Значно відрізняються за розміром власного капіталу від банків цієї групи РОДОВІД БАНК (3 646,9 млн. грн.), ОТП БАНК (3 488,3 млн. грн.), БРОКБІЗНЕСБАНК (2 919,1 млн. грн.).

У банків III групи власний капітал переважно варіює від 200 до 700 млн. грн. (21 банк, або 84% їх загальної кількості) (рис. 1).

Два банки (ІНДУСТРІАЛБАНК, СІТІБАНК) мають власний капітал у сумі понад 800 млн. грн., один (ФІДОБАНК) – понад 1 100 млн. грн. Українським банкам IV групи властиве Гамма-розподілення за розміром власного капіталу (рис. 2).

Воно описується функцією:

$$f_{\Delta(a,b)}(x) = 11500 \cdot \frac{3,071^{65,483}}{\Gamma(65,483)} x^{65,483-1} e^{-3,071/x}, \quad (2)$$

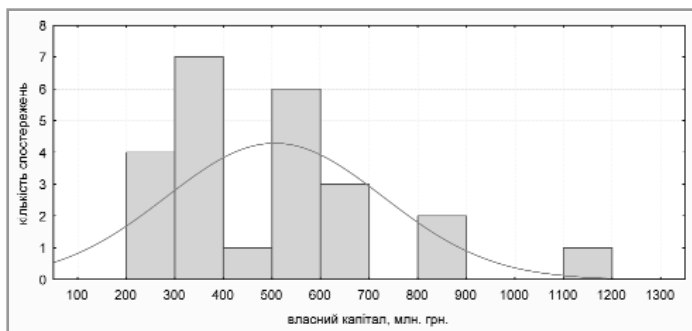

Рис. 1. Розподілення українських банків III групи за розміром власного капіталу

Джерело: Побудовано авторами за даними [14]

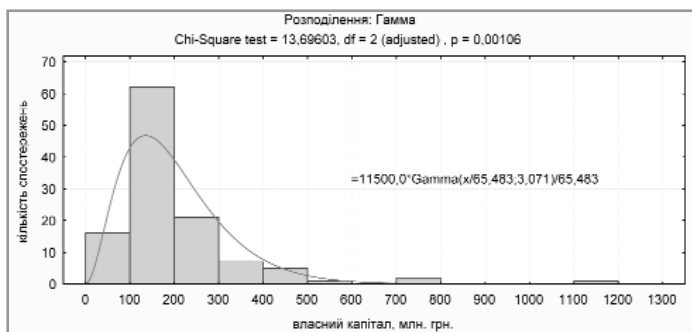

Рис. 2. Розподілення українських банків IV групи за розміром власного капіталу

Джерело: Побудовано авторами за даними [14]

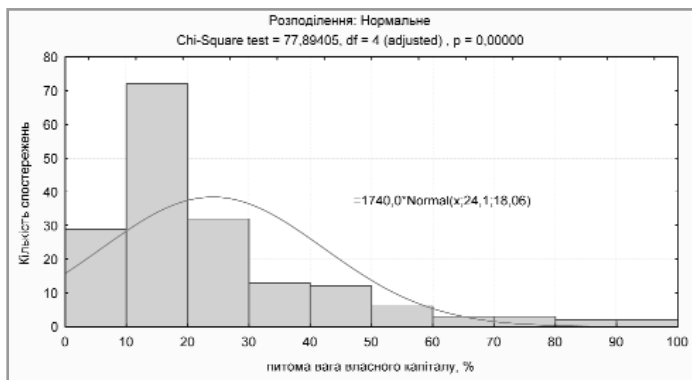

Рис. 3. Розподілення банків України за питомою вагою власного капіталу

Джерело: Побудовано авторами за даними [14]

де Γ – Г-функція Ейлера, $a=65,483$ – параметр форми, $b=3,071$ – параметр масштабу.

Розподіл має чітко виражену моду – в інтервалі від 100 до 200 млн. грн. знаходяться 62 банки (53,91% їх загальної кількості), в інтервалі до 100 млн. грн. – 16 банків (13,91%), від 200 до 300 млн. грн. – 21 банк (18,26%). Виділяються із теоретичного розподілення IV групи банки зі значно більшими розмірами власного капіталу: АСТРА БАНК (1145,3 млн. грн.), КИЇВ (780,6 млн. грн.), БАНК КІПРУ (736,4 млн. грн.).

Розподілення питомої ваги власного капіталу банків України є нормальним (рис. 3).

Воно описується рівнянням:

$$\varphi(x; a, \sigma^2) = 1740 \cdot \frac{1}{\sqrt{2\pi \cdot 18,06}} e^{-\frac{(x-24,1)^2}{2 \cdot 18,06}}, \quad (3)$$

де $a=24,1$ – середнє значення питомої ваги, %;

$\sigma^2 = 18,06$ – дисперсія випадкової величини.

Підставою для такого висновку є те, що дані групуються біля центру із чітко вираженою лівою асиметрією, а частота відхилення з правого боку швидко спадає, коли відхилення від центру збільшуються. У значного числа банків (101, або 41,4% їх загальної кількості) частка власного капіталу коливається від 10 до 20%, у 32 (18,4%) – від 20 до 30%, у 29 банків (16,7%) вона становить менш як 10%.

У банків I групи частка власного капіталу варіює від 8 до 22%. Найбільш характерною є концентрація на інтервалі 10–12% (5 банків, або 33,3%), для банків II групи – на інтервалі 15–20% (8 банків, або 40%), для банків III групи – на інтервалі 6–10% (11 банків, або 44%).

Розподілення банків IV групи за питомою вагою власного капіталу має чітко виражену моду на інтервалі 10–20% (38 банків, або 33%), значною є концентрація на інтервалі 20–30% (26 банків, або 22,6%). Характерною особливістю IV групи є значна концентрація питомої ваги власного капіталу на інтервалах понад 30% (40 банків, або 34,78% їх загальної кількості).

Висновки. 1. Абсолютні показники вартості власного капіталу банківських установ України мають експоненціальне розподілення, що підтверджує висновок про суттєву диференціацію банків за розміром і необхідність їх поділу на групи з метою управління. Наявність відхилень від нормального розподілення банківських установ у межах окремих груп переконує в доцільності при розподілі банків враховувати не лише величину активів, а й розмір власного капіталу. До I групи банків слід віднести банки з величиною власного капіталу понад 2 800 млн. грн., до II групи – понад 800 млн. грн., до III групи – понад 400 млн. грн. **2.** Питома вага власного капіталу банківських установ в активах варіює від 0 до 100%, що свідчить про відмінність технологій управління власним капіталом у різних за розміром банках. Банки I групи переважно мають оптимальний рівень капіталізації (від 10 до 20%), банки із недостатньою капіталізацією входять до II, III, IV груп. У IV групі більш як третина банків має надлишкову капіталізацію (понад 30%), що потребує розширення їх активних операцій.

Перспективою подальших досліджень є діагностика складових власного капіталу банківських установ України.

Література

1. Про особливості продажу пакетів акцій, що належать державі у статутному капіталі банків, у капіталізації яких взяла участь держава : Закон України від 15.03.2012 № 4524-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 49. – Ст. 561.
2. Matten C. Managing Bank Capital: Capital Allocation and Performance Measurement / C. Matten. – 2nd Edition. – New York : John Wiley & Sons, 2000. – 356 p. – ISBN 0471851965
3. Rehder W. J. Where the Money Is: True Tales from the Bank Robbery Capital of the World / W. J. Rehder. – New York : W. W. Norton & Company, 2004. – 288 p. – ISBN 039332575X
4. Roger S. Macroeconomic Costs of Higher Bank Capital and Liquidity Requirements / S. Roger. – Washington : International Monetary Fund, 2011. – 53 p.
5. Stolz M. Bank Capital and Risk-Taking: The Impact of Capital Regulation, Charter Value, and the Business Cycle / Stephanie M. Stolz. – Washington : Springer, 2007. – 168 p. – ISBN 3540485449
6. Weert F. Bank and Insurance Capital Management / Frans de Weert. – New York : John Wiley & Sons, 2010. – 246 p. – ISBN 0470664770

7. Деревко О. Шляхи підвищення рівня капіталізації банківського сектору / О. Деревко // Банківська справа. – 2008. – № 1(79). – С. 76–82.
8. Марцин В. С. Проблеми і шляхи підвищення капіталізації банківських установ в управлінні капіталом банку / В. С. Марцин // Фінанси України. – 2007. – № 2. – С. 77–78.
9. Діба М. І. Капіталізація банківської системи як чинник підвищення надійності економіки України / М. І. Діба, Є. С. Осадчий // Фінанси України. – 2008. – № 6. – С. 77–88.
10. Андросова О. Ф. Зростання капіталізації банківської системи як перспектива її надійності / О. Ф. Андросова // Економічний простір. – 2008. – № 15. – С. 144–149.
11. Салтинський В. В. Забезпечення фінансової стійкості банківських установ на основі підвищення рівня капіталізації : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01 / В. В. Салтинський; Укр. акад. банк. справи. – Суми, 2004. – 19 с.
12. Основні показники діяльності банків України станом на 01.04.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
13. Про розподіл банків на групи : Рішення Комісії з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 13.12.2012 № 974 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-rozpodil-bankiv-na-grupi-doc125531.html>
14. Дані фінансової звітності банків України станом на 01.01.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097

References

Стаття надійшла до редакції 20.06.2013

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2012). About the features of sale of the share which belongs to the state in the chartered capital of banks where the state participated in capitalization (Law of Ukraine). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (The News of Verkhovna Rada of Ukraine)*, 49 (in Ukr.).
2. Matten, C. (2000). *Managing Bank Capital: Capital Allocation and*

- Performance Measurement* (2nd Edition). New York: John Wiley & Sons.
3. Rehder, W. J. (2004). *Where the Money Is: True Tales from the Bank Robbery Capital of the World*. New York: W. W. Norton & Company.
4. Roger, S. (2011). *Macroeconomic Costs of Higher Bank Capital and Liquidity Requirements*. Washington: International Monetary Fund.
5. Stolz, M. (2007). *Bank Capital and Risk-Taking: The Impact of Capital Regulation, Charter Value, and the Business Cycle*. Washington: Springer.
6. Weert, F. (2010). *Bank and Insurance Capital Management*. New York: John Wiley & Sons.
7. Derevko, O. (2008). Ways to increase the level of banking sector capitalization. *Bankivska sprava (Banking)*, 1(79), 76-82 (in Ukr.).
8. Martsyn, V. S. (2007). Problems and ways to increase the capitalization of banking institutions in the management of bank. *Finansy Ukrainy (Finances of Ukraine)*, 2, 77-78 (in Ukr.).
9. Dyba, M. I., & Osadchyi, E. S. (2008). Capitalization of the banking system as a factor of reliability increase in economics of Ukraine. *Finansy Ukrainy (Finances of Ukraine)*, 6, 77-88 (in Ukr.).
10. Androsova, O. F. (2008). An increase of capitalization of the banking system as a prospect for its reliability. *Ekonomichnyi prostir (Economic Space)*, 15, 144-149 (in Ukr.).
11. Saltynskiy, V. V. (2004). *Providing of financial firmness of bank institutions on the basis of capitalization level increase* (Thesis of dis. to obtain the degree of Ph.D., The Ukrainian Academy of Banking). Sumy, Ukraine (in Ukr.).
12. The National Bank of Ukraine (2013). *The main performance of Ukraine's banks*. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798 (in Ukr.).
13. The Commission for Supervision and Regulation of Banks (2012). *About distribution of banks on groups*. Retrieved from <http://document.ua/pro-rozpodil-bankiv-na-grupi-doc125531.html> (in Ukr.).
14. The National Bank of Ukraine (2013). *Data of the financial reporting of banks of Ukraine*. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097 (in Ukr.).

Received 20.06.2013

УДК 336.2

О. Ю. Тимарцев
кандидат економічних наук, в.о. начальника Головного управління,
Міністерство доходів і зборів у Чернівецькій області, Україна
sta@cv.ukrtel.net

ПОДАТКОВА ТАЄМНИЦЯ: ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ

Анотація. У статті надано критичну оцінку режимів захисту таємної та конфіденційної інформації про платників податків, передбаченим у Податкових кодексах Російської Федерації і України. Обґрунтовано рекомендації щодо переходу від заборонного принципу податкової таємниці у частині відкритості й загальнодоступності відомостей, який діє в РФ, до дозвольного принципу. Доведено, що режим професійної таємниці посадовців податкових та митних органів України є оптимальним у контексті захисту прав платників податків і розвитку функцій податкової служби.

Ключові слова: податкова таємниця, режими захисту інформації, права платників податків.

А. Ю. Тимарцев

кандидат экономических наук, и.о. начальника Главного управления,
Министерство доходов и сборов в Черновицкой области, Украина

НАЛОГОВАЯ ТАЙНА: ДИСКУССИОННЫЕ АСПЕКТЫ

Аннотация. Представлена критическая оценка режимов защиты тайной и конфиденциальной информации о налогоплательщиках, предусмотренных в Налоговых кодексах Российской Федерации и Украины. Обоснованы рекомендации относительно перехода от запретительного принципа налоговой тайны в части открытости и общедоступности сведений к разрешительному принципу, который действует в РФ. Доказано, что режим профессиональной тайны должностных лиц налоговых и таможенных органов Украины является оптимальным в контексте защиты прав налогоплательщиков и развития функций налоговой службы.

Ключевые слова: налоговая тайна, режимы защиты информации, права налогоплательщиков.

O. Y. Timartsev

Ph.D. in Economics, Acting Chief of the Main Administration, Ministry of Incomes and Fees in Chernivtsi Region, Ukraine

TAX SECRET: DEBATABLE ASPECTS

Abstract. *Introduction:* activity of tax organs is related to collection of information about taxpayers, its storage, verification, analysis and transmission to other users. Quite often this information is confidential and presents a tax secret. Therefore the optimal defense mode of private and confidential information about taxpayers by the workers of tax and custom organs requires a scientific grounding. *Purpose:* a comparative estimation of the mode of confidentiality of information in the tax systems of Russian Federation and Ukraine, making suggestions in relation to principles and mode of professional secret of public servants of tax and custom organs for the purpose of their improvement and development. *Methods:* an analysis and synthesis, comparative jurisprudence, generalization of practical experience of tax secret defense. *Results:* a critical estimation is given to the modes of defense of private and confidential information about taxpayers, foreseen in the Tax codes of Russian Federation and Ukraine. It is found that in Russia an institute of tax secret is complex; it contains norms of not only tax but also informative, administrative, criminal and other fields of law. In Ukraine, information which presents a tax secret is attributed to the professional secret of public servants of tax and custom organs. *Conclusion:* recommendations are grounded in relation to a transition from prohibitive principle of tax secret in part of openness and availability of information to permissive principle.

Key words: tax secret; modes of private and confidential information defense; rights of taxpayers.

JEL Classification: H20, H30, H71, K34